Универзитет у Београду
Филолошки факултет
8. јул 2013. год.

ИЗВЕШТАЈ О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ, КАНДИДАТА И МЕНТОРА ЗА ИЗРАДУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I. ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Орган који је именовао Комисију:

На основу члана 127 Статута Филолошког факултета Универзитета у Београду и члана 128 Закона о високом образовању, Наставно-научно веће Филолошког факултета на својој седници одржаној 24. јуна 2013. године, образовало је Комисију за одобрење теме за израду докторске дисертације коју је Слободан Новокмет, мастер, пријавио под насловом: *Семантичка анализа лексема које означавају животиње у савременом српском језику*.

2. Састав Комисије:

Др Рајна Драгићевић, редовни професор за научну област савремени српски језик; датум избора у звање: 15. мај 2013. год; запослена на Филолошком факултету Универзитета у Београду.

Др Вељко Брборић, ванредни професор за научну област методика српског језика; година избора у звање: 2012; запослен на Филолошком факултету Универзитета у Београду.

Др Стана Ристић, научни саветник, година избора у звање: 2000; запослена у Институту за српски језик Српске академије наука и уметности.

II. БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Слободан Новокмет рођен је 19. 5. 1982. у Београду, где је завршио основну школу и Дванаесту београдску гимназију. Групу за српски језик и књижевност на Филолошком факултету Универзитета у Београду уписао је 2001. године, а дипломирао 29. 1. 2008. године (са просечном оценом 8,63). За време студија, 2003. године, боравио је у Словенији на 39. међународном семинару словеначког језика, литературе и културе, који огранизује Филозофски факултет Универзитета у Љубљани, а 2005. године на Међународној научној студентској конференцији „Балкан на

раскршћу", која је одржана у Гдањску. Школске 2007/2008. године, уписао је мастер студије, на студијском програму Српски језик, на Филолошком факултету у Београду, а 5. 12. 2008. године, одбранио је мастер рад *Поредбене конструкције у роману* Тврђава *Меше Селимовића,* пред ментором проф. др Јеленом Јовановић и чланом комисије проф. др Рајном Драгићевић. Мастер рад му је оцењен оценом 10, а мастер студије завршио је са укупном просечном оценом 9,33. Школске 2010/2011. године уписао се на докторске студије на Филолошком факултету, на групи Српски језик, и до јануара 2013. године, положио све испите предвиђене наставним планом и програмом. Просечна оцена на докторским студијама му је 9,62.

Од 2008. године редовно учествује у свим активностима *Друштва за српски језик и књижевност Србије,* које подразумевају помагање у организацији Републичког зимског семинара за професоре и наставнике српског језика и Републичког такмичења из српског језика и језичке културе. У периоду од фебруара 2008. до августа 2009. године, био је и секретар *Друштва*. Од 2010. године учествује као лектор и сарадник на Међународном скупу слависта, који организује *Међународни славистички центар* у Београду. Школске 2009/2010. године био је лектор за српски језик у Пекингу, на Универзитету *Беј Вај,* где је, поред наставног рада, учествовао и на превођењу на српски језик уџбеника Института *Ханбан* за учење кинеског језика. Био је и сарадник на изради фреквенцијског речника Лазе Костића, у оквиру пројекта Института за експерименталну фонетику и патологију говора у Београду.

Од 1. фебруара 2011. године ради у *Институту за српски језик САНУ* на пројекту *Лингвистичка истраживања савременог српског књижевног језика и израда Речника српскохрватског књижевног и народног језика*, прво у звању истраживача-приправника, а од фебруара 2013. у звању истраживача-сарадника.

III. БИБЛИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Радови:

[1] *Неки аспекти колоквијализације језика у српским дневним новинама* (у коауторству са Иваном Маринковић), Зборник радова Филозофског факултета Универзитета у Приштини (посебно издање посвећено Милосаву С. Вукићевићу). Милета Букумир, Косовска Митровица, 2010, стр. 261–268.

[2] *Сликовитост поредбених конструкција у роману* Тврђава *Меше Селимовића,* Савремена проучавања језика и књижевности, година III/ књига 1, Крагујевац, 2012, стр. 239–247.

[3] *О језичким недоумицама корисника друштвене мреже Фејсбук* (у коауторству са Светланом Слијепчевић), Језик, књижевност, комуникација: Језичка истраживања, Филозофски факултет Ниш, 2011, стр. 199–212.

[4] *Правописне недоумице на друштвеној мрежи Фејсбук,* Наука и идентитет, Књига 6/1, Универзитет у Источном Сарајеву, Филозофски факултет Пале, 2012, стр. 217–229.

[5] *Однос правописних приручника према терминима из информационе технологије,* Научни састанак слависта у Вукове дане 41/1, Београд, 2012, стр. 445–455.

[6] *О концептуализацији појмова ИСТИНА и ЛАЖ у српском језику од 19. до 21. века,* (у коауторству са Светланом Слијепчевић), Језик, Време и история в славянските езици, литератури и култури, Сборник сдоклади от Единадесетите национални славистични четения 19–21. април 2012, Том I – ЕЗИКОЗНАНИЕ; Университетско издателство „Св. Климент Охридски", стр. 165–173.

[7] Сажетак рада *Неке секундарне семантичке реализације зоолошких назива у српском језику,* у: Књига резимеа 42. Међународног научног састанка слависта у Вукове дане, Београд, 2012, стр. 25.

[8] *Нове речи са суфиксом -ина и његовим варијантама у српском језику,* Наш језик XLIII/ 3–4, Београд, 2012, стр. 55–69.

[9] *О концептуализацији појмова* истина *и* лаж *у српском језику* (у коауторству са Светланом Слијепчевић, Анетом Спасојевић), Језик, књижевност, вредности: Језичка истраживања, Ниш, 2013, стр. 75–85.

Прикази:

[1] *Српска књижевност и језик у јужнословенском контексту*, Књижевност и језик LVIII 3–4, Београд 2012, стр. 387–391.

[2] *Творба речи и њени ресурси у словенским језицима*, Књижевност и језик LIX 3–4, Београд 2012, стр. 363–368.

Радови и прикази у припреми за штампу:

1. *Радни глаголски придев у функцији придева: семантичка класификација,* у: Липар, 2013.
2. *Неке секундарне семантичке реализације зоолошких назива у српском језику,* у: Научни састанак слависта у Вукове дане 42/1, Београд, 2013.
3. Приказ: *Зборник у част Гордани Вуковић, Лексикологија, ономастика, синтакса*, у: Српски језик.

IV. ОЦЕНА ДА ЈЕ КАНДИДАТ ПОДОБАН ДА РАДИ ДИСЕРТАЦИЈУ

Увидом у биографију и библиографију кандидата, Комисија сматра да мастер Слободан Новокмет испуњава потребне услове за израду докторске дисертације.

V. ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ПРЕДЛОЖЕНОГ МЕНТОРА

За ментора је предложена др Рајна Драгићевић, редовни професор Филолошког факултета у Београду, са Катедре за српски језик и јужнословенске језике.

Библиографија ментора са најмање пет јединица релевантних за област из које се ради докторска дисертација:

1. *Придеви са значењем људских особина у савременом српском језику (творбена и семантичка анализа)*, Београд, 2001: Институт за српски језик САНУ, нова серија, књ. 18.

2. *Лексикологија српског језика*, друго издање, Београд, 2010: Завод за уџбенике. Лексички односи и полисемија, *Књижевност и језик* XLVIII/1–2, 2001, 121–129.

3. Механизми настајања секундарних значења лексема, *Српски језик* VIII/1–2, 2003, 221–231.

4. Метафтонимија, *Научни састанак слависта у Вукове дане* 34/3, Београд, 2005, 185–191.

5. Семантички односи слични полисемији, *Научни састанак слависта у Вукове дане* 35/1, Београд, 2006, 227–235.

6. О значењској подспецификованости на примеру лексеме *основа*, *Јужнословенски филолог* LXIV, 2008, 123–134.

7. Утицај полисемије на творбу речи, *Књижевност и језик* LVI 1–2, 2009, 147–155.

Комисија сматра да др Рајна Драгићевић испуњава услове за ментора ове докторске дисертације, за област *лексикологија српског језика*.

VI. ОЦЕНА О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ

1. Оцена формулације назива тезе (наслова):

Будући да ће се Слободан Новокмет у својој докторској дисертацији бавити именицама које означавају животиње у савременом српском језику, може се констатовати да наслов није ни преширок, а ни преузак и да одговора теми докторске дисертације.

Комисија закључује да је радни наслов тезе: *Семантичка анализа лексема које означавају животиње у савременом српском језику* прикладан и да добро репрезентује суштину предложене теме истраживања.

2. **Оцена предмета (проблема) истраживања:**

Предмет докторске дисертације Слободана Новокмета јесте семантичка анализа лексема које означавају животиње у савременом српском језику. Истраживање ће имати лексички, лексикографски и лингвокултуролошки карактер. Кандидат ће настојати да пружи допринос проучавању механизама полисемије и мотивисаних секундарних семантичких реализација које настају трансформацијом основног значења лексеме. Као принцип мотивације секундарних назива зоонима, у тези ће се посматрати механизми лексичких индуктора – метафоре, метонимије, синегдохе – који су реализовани у одређеној семантичкој позицији. Од секундарних значења зоолошких назива у раду ће се истраживати она која се односе на:

а) материјалне реалије (артефакти, креације, а у ову групу уврстиће се и лексеме са значењима делова тела и унутрашњости организма: *гуска*, ноћна посуда; *јеж,* врста фризуре; *гуштер*, назив за мишић; *шкољка*, унутрашњи део уха, итд.);

б) секундарна метафорична значења са експресивним обележјем која се односе на људе са позитивно или негативно конотираним особинама (*коњ*, глуп човек; *бумбар,* крупно, пуначко дете; *мачка*, згодна жена, итд.);

в) нематеријалне појмове (називи за мисли, осећања: *бубице* у глави; атмосферске појаве из природе: *ала* – олуја; мерне јединице: *мазга, коњ*; спортски термини: *делфин*; називи болести: *гуштер*; називи дечјих и друштвених игара: труле *кобиле*; називи народних игара и обичаја: ићи у *вукове,* итд.);

г) ономастику мотивисану називима животиња (мушка имена *Вук, Јеленко,* име коњу *Јастреб,* итд.);

д) називе биљака или фитониме (*кобила*, врста шљиве; *бик*, плод татуле, итд.);

ђ) секундарна значења која се развијају у оквиру лексема за делове тела типичних за животиње (*кљун* – део авиона; *пераја* – помагало за роњење; *крила* – део авиона,

прозора, ветрењаче, зграде итд.; *рог* – инструмент; *реп* – део авиона, завршни део нечега, итд.).

У грађу за рад уврстиће се лексеме са основним значењем назива свих животињских врста и подврста (сисари, водоземци, гмизавци, рибе, птице, бескичмењаци) које су **а)** у референтним речницима српског језика означене квалификативом зоол. (зоолошки), **б)** које као основно значење имају припаднике одређене животињске врсте и **в)** које имају најмање једно мотивисано секундарно значење у полисемантичкој структури (под мотивисаношћу се подразумева да се секундарно значење темељи на некој од семантичких компонената изворног значења). У грађу ће се укључити и неки деривати којима је мотивна реч зооним, нпр. деминутиви, хипокористици, аугментативи (*вучетина*, вучје крзно; *козица*, служавка, слушкиња; *маца*, повесма што се извлаче из великог власа). Ако се укаже потреба, у грађу ће се, као допуна анализи значења одређених лексема, унети и фразеологизми којима је зооним главна реч (доћи на *белом коњу*, живети као *пас* итд.). Као допуна корпусу анализираће се и лексеме са основним значењем делова тела карактеристичних за животиње (*реп, крило, пераје, рог* итд.). Код оних лексема које су у речницима обележене квалификатором зоол, што говори о ограниченој сфери њихове употребе у датој научној области (зоологија, биологија), значајно је проверити у којој мери су део општеупотребног лексичког фонда, што се управо потврђује развијенијим семантичким потенцијалом тих лексема за именовање других појмова.

У раду ће се узети у обзир и друштвено-историјски, територијални и функционално-стилски статус секундарних значења посматраних лексема, која могу бити и покрајинска, застарела, жаргонизована, фигуративна, пејоративна или припадати професионалном жаргону неке струке (грађевинарство, поморство, спорт, војна терминологија итд), тј. маркирана су одговарајућим квалификатором (покр, грађ, заст. итд) у дескриптивним речницима српског језика.

У српској лингвистици, до сада није било целовитог рада у коме би посебан предмет била полисемија свих лексема које означавају животињске врсте. Изучавање полисемије спада у важну област лингвистичких истраживања. Механизми полисемије истражени су и описани у српској лингвистичкој литератури (в. Гортан-Премк 2004; Драгићевић 2010), као и могућност њихове обраде у наставној пракси (в. Вељковић-Станковић 2011), а и разни други аутори бавили су се различитим проблемима који произлазе из вишезначне природе лексема (М. Ивић, М. Дешић, С. Ристић, М. Радовић-Тешић итд.).

Полисемија, или вишезначност, описује се као способност лексеме да има више значења. Основно значење најчешће је прототипично и од њега се семантичком деривацијом развијају секундарна значења и подзначења која нису увек блиска основном значењу, али су најчешће тесно с њим повезана и њиме мотивисана. Као основни механизми остваривања полисемије унутар лексеме наводе се лексички индуктори – метафора, метонимија и синегдоха (Гортан-Премк 2004: 115). Група лексема која означава називе животиња показује се врло продуктивном у развијању семантичког потенцијала и у трансформацији основног значења лексеме. Та особина може се приписати оним лексемама које именују појмове у директној вези са човеком, као што је његово тело, или света који га непосредно окружује и са којим је у свакодневном додиру, у шта се може сврстати биљни и животињски свет. Полисемантички процеси који се одигравају у лексемама са основним значењем

животиња говоре више о значајној културолошкој условљености те лексике, као и о важним когнитивним процесима који повезују човеков и животињски свет.

Д. Гортан-Премк описала је две врсте метафоричког преноса номинације код зоонима: **а)** они могу именовати какав предмет, без експресивне маркираности (нпр. *коњ* – гимнастичка справа) или **б)** човека са каквом особином која се у колективној експресији приписује полазном појму (нпр. *коњ* – незграпан и глуп, ограничен човек; *гуска* – глупа женска особа) (Ibid: 115). Секундарне семантичке реализације, нпр. лексема *јеж* и *јарац*, имају извориште у „обличкој семантичкој компоненти основног значења" (Ibid: 93). Такође, различитим метонимијским формулама и синегдохом (типа ЖИВОТИЊА – ПРОИЗВОД ОД ЖИВОТИЊЕ: *лисица*, лисичје крзно) долази до логичког повезивања појмова из истог домена. Овом темом бавио се и Ранко Бугарски у књизи *Језик и култура*, илуструјући зоонимима процес стварања сликовне метафоре и користећи као корпус доминантно жаргонизована секундарна значења лексема (Бугарски: 2005).

Према Д. Гортан Премк, једна од две основне врсте метафоричких асоцијација којима је полазиште нека сема колективне експресије, а које су засноване на уверењима и представама једне језичке заједнице, јесте она којој је полазно значење фитоним или зооним, а циљно човек, нпр. *буква,* глупа особа, незналица; *лав,* храбра, неустрашива особа (Гортан-Премк 2004: 107).

Бројни аутори посветили су пажњу изучавању зоонимске метафорике у оквиру другог типа метафоричког преноса номинације, усмеравајући пажњу пре свега на секундарне реализације којима су циљни домени жене (Вејли–Антонели 1983; Нилсен 1996; Хајнс 1996, 1999; Мишар 2002; Бајдер–Ђезуато 2003; Кјелтика 2005 и др.). Ана Ранђеловић је у раду „Метафорична значења зоонима који се односе на људске особине" направила детаљан преглед таквих метафора у српском језику на корпусу Речника српског језика (Ранђеловић 2012: 89–107), а када су у питању руски лингвисти и изучавање лексичко-семантичке групе зоонима треба узети у обзир радове Ж. Вардезелашвили „Тематические группы метафорических номинаций в русском языке" (2001) и Э. Г. Сајфутдинове „Деривационное развитие зоонимов в русском языке" (2011). Општи закључак је да се кроз језик одсликава инфериорна позиција жене у друштву, док се у извесном броју радова износе примери позитивно конотиране зоонимске метафоризације мушкарца, који истичу његову храброст и одлучност. На тај начин конституише се посебна национална слика света као збир прототипа који постоје у колективном сазнању једне нације и која се кроз језик манифестује лексичким еквивалентима за те прототипе (Драгићевић 2010: 12). Семе колективне експресије могу се разликовати од народа до народа, што показују резултати радова аутора Б. К. Кађенски (исп. Драгићевић 2007, 73), Д. Продановић Станкић (2004: 131–145), Н. Ристивојевић Рајковић (2008: 45–52).

С тим у вези, предмет истраживања Слободана Новокмета треба да буде и идентификација семантичких компонената које се односе на специфичности физичког изгледа, особина и функција животиња и које омогућавају процес полисемије код лексичко-семантичке групе зоолошких назива. Такође, треба утврдити прототипичне семе колективне експресије које су у вези са одређеним врстама животиња и које су карактеристичне за језичко подручје српског језика. У циљу подробнијег расветљавања механизма полисемије у језику, важно је посматрати целокупну тематску групу лексема, којој, у овом случају, припадају називи животињских врста.

Семантичка анализа тематске скупине зоолошких назива заслужује пажњу са неколико аспеката: **а)** са аспекта језичких механизама који учествују у процесу полисемије и нових сазнања о начинима на који ти механизми функционишу; **б)** са

аспекта мотивације за реализацију секундарних значења; **в)** са аспекта колективне експресије чије истраживање даје одговор на питање како се стварност перцепира и обрађује кроз језички материјал српског језика.

Комисија закључује да предложени предмет истраживања својом сложеношћу, актуелношћу и значајем заслужује да буде предмет докторске дисертације.

2. Библиографија прелиминарних истраживања:

Кандидат је приложио библиографију прелиминарних истраживања која се састоји из 42 јединице, као и списак од 8 јединица који представљају изворе за ексцерпцију грађе:

Бајдер–Ђезуато 2003: Fabienne Baider, Sara Gesuato, „Masculinist Metaphors. Feminist Research", *Das online Journal metaphorik.de* [интернет]; доступно на: http://www.metaphorik.de/05/baidergesuato.htm.

Барселона 2000: Antonio Barcelona, „On the plausibility of claiming a metonymic motivation for conceptual metaphor", *Metaphor and Metonymy at the Crossroads: A Cognitive Perspective*, Berlin: Mouton de Gruyter, 31–58.

Беляева 2009: Елена Петровна Беляева, *Когнитивные аспекты полисемии*, Архангельск: Поморский университет.

Бреланд 1959: Осмонд П. Бреланд, *Истине и заблуде о животињама*, Београд: Савремена школа.

Бугарски 2003: Ранко Бугарски, *Жаргон: лингвистичка студија*, Београд: Библиотека XX век.

Бугарски 2005: Ранко Бугарски, *Језик и култура*, Београд: Библиотека XX век.

Вејли–Антонели 1983: C. Robert Whaley, George Antonelli, *The birds and the beasts: Woman as animal*. Maledicta, 7, 219–229.

Вељковић-Станковић 2011: Драгана Вељковић-Станковић, „Полисемија у настави српског језика – методички приступ полисемији у средњој школи", *Књижевност и језик,* вол. 58, бр. 3–4, стр. 277–296.

Вардезелашвили 2001: Жаннета Вардезелашвили, *Тематические группы метафорических номинаций в русском языке*, Санкт-Петербургский государственный

университет и Тбилисский государственный университет. Научные труды. Серия: филология. Выпуск I. СПб-Тб., 2001, с. 47–51.

Гортан-Премк 2004: Даринка Гортан-Премк, *Полисемија и организација лексичког система у српском језику,* Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Гортан-Премк 1992: Даринка Гортан-Премк, О семантичкој позицији као месту реализације једне лексеме, *Јужнословенски филолог* XLVIII, Београд, стр. 13–23.

Дескриптивна лексикографија стандардног језика и њене теоријске основе, зборник реферата, Нови Сад – Београд, 2002.

Дешић 1990: Милорад Дешић, *Из српскохрватске лексике*, Никшић: Универзитетска ријеч.

Докић 1883: Лазар Ђ. Докић, *Аналитички и систематски преглед животиња у Краљевини Србији*, 1 део – кичмењаци, 2. део безкичмењаци, Београд: Краљевско-српска државна штампарија.

Драгићевић 2010: Рајна Драгићевић, *Вербалне асоцијације кроз српски језик и културу,* Београд: Друштво за српски језик и књижевност.

Драгићевић 2010: Рајна Драгићевић, *Лексикологија српског језика*, Београд: Завод за издавање уџбеника.

Ђуровић 2004: Сања Ђуровић, Називи за животиње у српском језику с обзиром на њихов род, *Наш језик,* XXXV/1–4, Београд: Институт за српски језик САНУ, стр. 54–65.

Еванс 2010: Vyvyan Evans, *How words mean: lexical concepts, cognitive models, and meaning construction,* Oxford: Oxford University Press.

Ивић 2005: Милка Ивић, *О речима*, Београд: Библиотека XX век.

Кјелтика 2005: Robert Kieltyka, „Zoosemic terms denoting female human beings: semantic derogation of women revisited”, *Studia Anglica Posnaniensia: international review of of English Studies 41,* 187–186.

Кликовац 2000: Duška Klikovac, *Semantika predloga,* Beograd: Filološki fakultet.

Кликовац 2004: Душка Кликовац, *Метафоре у мишљењу и језику*, Београд: Библиотека XX век.

Кликовац 2008: Душка Кликовац, Шта је то метафора?, *Књижевност и језик* LX 1–2, Београд: Друштво за српски језик и књижевност.

Ковачевић 2000: Милош Ковачевић, *Стилистика и граматика стилских фигура,* Крагујевац: Кантакузин.

Кузњецова 1989: Эра Васильевна Кузнецова, *Лексикология русского языка*, Издательство „Высшая школа”, Москва.

Лејкоф и Џонсон 1980: George Lakoff, Mark Johnson, *Metaphors We Live By*, Chicago: University of Chicago Press.

Мишар 2002: Claire Michard, *Le sexe on lingustique. Sèmantique ou zoologie*, Paris: L’Harmattan.

Минеева 2007: Зоя Ивановна Минеева, „Лексико-семантическое словообразование личных существительных (по данным НКРЯ)”, у: *Национальный корпус русского языка и проблемы гуманитарного образования*. Под редакцией Н.Р. Добрушиной. Москва. с. 221– 229.

Нилсен 1996: Alleen Pace Nilsen, „Of ladybugs and Billy goats: What animal species names tell about human perception of gender”, Metaphor and Symbolic Activity. 11, (4), 257–271.

Новокмет 2012: Слободан Новокмет, *Неке секундарне семантичке реализације зоолошких назива у српском језику*, реферат изложен на 42. Међународном научном скупу слависта у Вукове дане (у штампи).

Продановић Станкић 2004: Диана Продановић Станкић, „Метафоре с називима животиња у српском и енглеском језику”, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, 47/1–2, Нови Сад, 131–145.

Рахманова 1982: Людмила Игоревна Рахманова, *Многозначность слова*, Москва.

Радовић-Тешић 2009: Милица Радовић-Тешић, *С речима и речником*, Београд: Учитељски факултет.

Ракић 2003: Станимир Ракић, „О метафоричком означавању људи, животиња, биљака и ствари у српском и енглеском језику”, *Јужнословенски филолог* LX, стр. 147–174.

Ранђеловић 2012: Ана Ранђеловић, „Метафорична значења зоонима који се односе на људске особине”, *Наш језик* XLIII (3– 4), Београд: Институт за српски језик САНУ, стр. 89–107.

Ристивојевић Рајковић 2008: Наташа Ристивојевић Рајковић, „Зоонимска метафорика о мушкарцима и женама”, *Philologia*, бр. 6, Београд: Филолошки факултет, стр. 45–52.

Ристић 2004: Стана Ристић, *Експресивна лексика у српском језику*, Београд: Институт за српски језик.

Ристић– Радић-Дугоњић 1999: Стана Ристић, Милана Радић-Дугоњић, *Реч. Смисао. Сазнање (студија из лексичке семантике),* Београд: Филолошки факултет.

Сајфутдинова 2011: Э. Г. Сайфутдинова „Деривационное развитие зоонимов в русском языке” [Текст] / Э. Г. Сайфутдинова // Современная филология: материалы междунар. заоч. науч. конф. (г. Уфа, апрель 2011 г.). — Уфа: Лето, 2011. — С. 183– 187. (http://www.moluch.ru/conf/phil/archive/23/374/).

Хајнс 1996: Catherine Hines, „She-wolves, tigresses, and morphosemantics”,y: Warner N. (ur.) Gender and Belief Systems: Proceedings of the Fourth Berkeley Women and Language Conference, Berkeley: Berkeley Women and Language Group, str. 303–311.

Хајнс 1999: Catherine Hines, „Foxy chicks and playboy bunnies: A case study in metaphorical Lexicalization”, y: Misako K.H. (ur.) Cultural, Typological and Psychological Perspectives on Cognitive Linguistics, Amsterdam: Benjamin's, 9–23.

Шћепановић 2002: М. Шћепановић, Зооним као ономастички термин, *Српски језик – студије српске и словенске*, вол. 7, бр 1–2, Београд: Филолошки факултет, стр. 321–326.

Извори:

Андрић 2005: Драгослав Андрић, *Двосмерни речник српског жаргона*, Београд: Zepter Bookwork.

Большой толковый словарь русского языка, (гл. ред. С. А. Кузнецов), Первое издание: СПБ, Норинт, 1998.

Герзић, Б., Герзић, Н. 2002: Боривој Герзић, Наташа Герзић, *Речник савременог београдског жаргона*, Београд: Иштар.

PJA 1880: Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, Zagreb: Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti.

РМС 1967–1976: *Речник српскохрватскога књижевног језика,* (I–III Матица српска – Матица хрватска, IV–VI Матица српска), Нови Сад: Матица српска.

РМС 2007: *Речник српскога језика*, Нови Сад: Матица српска.

РСАНУ 1959– : *Речник српскохрватскога књижевног и народног језика*, I–XVIII, Београд: Институт за српски језик и књижевност.

РНЗН 1928–1947: Miroslav Hirc, Rječnik narodnih zoologičkih naziva (knj. 1, knj. 2, sv. 1, 2, 3), Zagreb: Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti.

3. Циљеви истраживања, хипотезе и очекивани резултати:

Као основни корпус за истраживање користиће се *Речник српскохрватског књижевног и народног језика САНУ* (до 18. тома *оповргавање–оцарити*), који најисцрпније бележи значења лексема (као додатак користиће се и грађа за необјављене томове речника), а остатак корпуса допуњаваће се грађом из референтних речника српског језика: *Речника српскохрватскога књижевног језика Матице српске* (РМС), *Речника српског језика* (РСЈ), *Двосмерног речника српског жаргона* Драгослава Андрића, а као контролне речнике користиће се *Рјечник хрватскога или српскога језика ЈАЗУ* (РЈА)*, Речник савременог београдског жаргона* Б. и В. Герзић, *Рјечник народних зоологичких назива* Мирослава Хирца (РНЗН), *Большой толковый словарь русского языка* (1998). Користиће се и *Електронски корпус српског језика* Душка Витаса – http://www.korpus.matf.bg.ac.rs/korpus/ – да би се потврдила нова значења речи која евентуално нису забележена у речницима.

У уводном делу рада дефинисаће се предмет истраживања и теоријско-методолошки оквир истраживања, а представиће се и доступна литература о предмету истраживања. Примарно ће се узети у обзир теорија о процесу полисемије и полисемија лексичко-семантичке групе зоонима. Конституисаће се терминолошки апарат којим ће се аутор користити, пре свега имајући у виду двојност термина зооним, за који налазимо препоруке да се користи за означавање властитих имена животиња. Иако примарни циљ рада није компаративна анализа, важно је да се на основу расположиве литературе пружи општи преглед и поглед на то како се процес полисемије зоолошких назива одвија и у другим језицима, пошто је у питању универзални процес, а контрастивно поређење језика (нпр. српског и руског, српског и енглеског) даће прегледнију представу о положају српског у контексту других језика по питању културолошких стереотипа и конституисања слике света у језику (нпр. у руском језику лексеме *ћурка, гуска* или *кокошка* немају негативну експресивну реализацију која се односи на жене, каква се конституише у српском језику).

Кандидат намерава да покаже како активирањем појединих сема из семске структуре анализираних лексема долази до дисперзије њиховог примарног значења.

Основни циљ рада је да се на основу тих анализа прошире и продубе досадашња сазнања која имамо о механизму функционисања полисемије и о врстама асоцијативног повезивања између семантичких компонената лексеме на којима се она заснива. Полазећи од лексикографских дефиниција лексема из корпуса, један од циљева рада биће да се покаже да се секундарна значења лексема којима се у српском језику именују животиње односе и на различите друге појмове. Такође, један од основних циљева рада биће и анализа досадашњих поступака лексикографске обраде секундарних значења зоонима у речницима. На основу закључака до којих се буде дошло, аутор ће дати предлоге за унапређивање процеса обраде полисемантичних лексема у дескриптивним речницима.

То ће се постићи детаљним и прецизним пописом свих мотивисаних секундарних значења која се развијају код зоолошких лексема, и лексема које као мотивну реч имају назив животиње. Други корак је темељна класификација свих секундарних значења на основу раније успостављених критеријума, према томе на који појам се значења лексема односе и према томе ком временском, територијалном и функционалном типу значење лексеме припада. На основу те класификације, и на основу структурних компонената које чине семантичко језгро лексема, организоваће се

други део рада. Он ће се састојати из две веће засебне целине. Прва ће се односити на лексеме са секундарним значењем материјалних реалија (метафорички пренос типа конкретно → конкретно), са подврстама: нематеријалне појаве, називи болести, друштвене игре, обичаји итд. (метафорички пренос типа конкретно → апстрактно). Друга ће се односити на лексеме са секундарним значењем људи као носилаца одређених особина и квалитета.

Бележиће се и квалификатори који одређују статус поменутих значења у савременом језику. На тај начин могуће је у оквиру рада направити више специјализованих речника, нпр. секундарна значења зоонима која се односе на војну терминологију, грађевинарство, негативне људске особине итд. Такође, у оквиру класификација које ће се направити, циљ је и идентификација основних лексичких механизама помоћу којих називи за животиње добијају секундарана значења. С тим у вези, на основу хипотезе о доминантној продуктивности сема које носе информацију о изгледу животиње, у првом делу рада треба да се утврди које то продуктивне семантичке компоненате у оквиру полисемантичке структуре зоолошких лексема омогућавају пренос назива са полазног појма на друге циљне предмете и појмове. Важно је идентификовати елементе мотивационе базе за асоцијативно повезивање двају значења у оквиру зоолошке лексеме. На основу тих закључака пописаће се и класификовати основне семантичке компоненте на основу којих се активирају секундарна значења (семе изгледа, семе облика тела, семе боје, семе функције, семе звучања, семе понашања итд.) и проверити како те компоненте утичу на лексикографске дефиниције основних значења лексема.

У целини која ће бити посвећена експресивно конотираним секундарним значењема треба утврдити у којој мери су заступљена метафорична значења зоонима која се односе на људске особине и какве се све људске особине исказују секундарним семантичким реализацијама, полазећи од претпоставке да ће доминирати негативне људске особине. Такође, важан циљ је и утврђивање културолошких, стереотипних или емпиријских мотива за специфичну колективну експресију коју условљава појединим експресивним секундарним значењима, односно идентификовање мотива за овакав тип метафоричких преноса. Та сазнања помоћи ће у тумачењу културолошких оквира у којима долази до креирања колективног става према одређеним животињама или групи животиња, нпр. називи за птице генерално означавају особе женског пола са негативним особинама (*ћурка, гуска, кокошка* – брбљива, глупа женска особа). На тај начин може се извести закључак о односу заступљености метафоризације код секундарних значења која се односе на мушкараце и жене и утврдити какве информације тај однос пружа о српском културном амбијенту.

Успостављање ових класификација омогући ће да: **а)** да се утврди које животиње (која врста или група, нпр. домаће и дивље животиње, птице, рибе, инсекти) представљају најпродуктивније извориште за секундарна значења у српском језику, а које имају мали или никакав удео у полисемији; **б)** да се утврди да ли су поједине групе доминантно предиспониране за одређена значења; **в)** да се утврди који циљни домени су најзаступљенији у овом типу полисемантичког структурирања лексема итд.

У оквиру морфолошко-творбене анализе испитаће се да ли постоји веза између рода именице и секундарног значења, тј. да ли су именице женског рода фреквентније и продуктивније у односу на именице мушког и обратно. Такође, образоваће се опозиције између парова мушког и женског представника одређене врсте тамо где је то могуће (*коњ–кобила, бик/во–крава, ован–овца*) и утврдити да ли долази до преклапања значења или пак до њиховог функционалног размимоилажења. Такође, утврдиће се у

којој мери изведенице, којима је мотивна реч зооним, имају способност да шире своју полисемантичку структуру.

Један од циљева рада биће да се темељним увидом у значења забележена у различитим типовима речника, на једном месту, допуне и обједине све реализације лексема и евентуално да се додају она значења која су потврђена у језичкој пракси, али нису у речницима (нпр. *кртица,* назив за некога ко шпијунира, увлачи се тајно у непријатељски табор; возило које се користи при копању тунела; *шкорпион*, назив за врсту аутоматског рафалног пиштоља итд.).

На основу истраживања требало би утврдити и какав је статус појединих секундарних значења лексема у савременом српском језику данас с обзиром на њихову територијалну и временску раслојеност.

У оквиру овог истраживања очекује се да се на основу детаљног пописа и тумачења мотивисаних секундарних значења јединствене тематске групе зоонима утврде механизми који доводе до секундарних реализација лексема, идентификују све семантичке компоненте лексема које учествују у процесу преношења назива са полазног на циљни појам и на тај начин комплетирају сазнања о механизмима функционисања полисемије у српском језику и дају предлози за потпунију лексикографску обраду вишезначних лексема.

4. План рада:

На основу изложених циљева, рад ће бити подељен у неколико целина: *Увод* – где ће се изложити предмет истраживања, методе, циљеви, хипотезе и очекивани резултати; *Теоријско-методолошки оквир истраживања* – где ће бити представљене теоријске основе истраживања, приказан осврт на до сада објављене резултате који су у вези с овим истраживањем, укратко и уопштено представљен процес полисемије зоонима у другим језицима (нпр. руски, енглески), и разрађен одговарајући теоријско-методолошки оквир рада.

Трећи и четврти део рада бавиће се дескрипцијом сакупљене грађе, семантичком анализом конкретних примера секундарних семантичких реализација зоонима [материјалне реалије, (делови тела, апстрактни појмови, народне и дечје игре, болести, војна терминологија), метафорична значења која се односе на људске особине итд], успостављањем класификација, тумачењем примера и регистровањем мотивација (са потпоглављима која ће се односити на конкретне случајеве). Завршни део рада чиниће *Закључна разматрања* и детаљан *Речник* зоонима са развијеном полисемантичком структуром.

План израде овог рада подразумева темељну ексцерпцију грађе из наведених речника српског језика. Након тога следи систематизација и успостављање критеријума за класификацију грађе (семантички критеријум, критеријум мотивације секундарних значења, критеријум продуктивности сема), после чега треба класификовати ексцерпиране примере на групе и подгрупе. Даље, на основу прегледане литературе и стечених сазнања, поготово о ситуацији у другим језицима, семантички ће се анализирати класификована грађа са синхронијског становишта, применити стечена сазнања и изводити, у мери којој је потребно, нови закључци. На крају сваке целине синтетизоваће се закључци и грађа прегледно разврстати у табеле. Ако буде потребно, скренуће се пажња на појединачне случајеве.

5. Методе истраживања:

Кандидат ће се у истраживању користити традиционалном граматиком и достигнућима савремене лексикологије. Конкретни истраживачки задаци утицаће и на избор метода за истраживање. Примарно ће се примењивати аналитичка метода, дескриптивна метода, компоненцијална метода, која подразумева издвајање семантичких компонената из структуре лексичког значења, и концептуална анализа.

VII. ЗАКЉУЧАК СА ОБРАЗЛОЖЕНОМ ОЦЕНОМ О ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ И КАНДИДАТА:

На основу наведених података о кандидату, Комисија констатује да је мастер Слободан Новокмет подобан за израду докторске дисертације.

На основу постављених циљева и очекиваних резултата, Комисија констатује да је предложена тема подобна за израду докторске дисертације у области лексикологије.

На основу наведених података о предложеном ментору, Комисија констатује да је др Рајна Драгићевић подобна за ментора предложене докторске дисертације.

На основу изнесеног, Комисија предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да донесе позитивне оцене о подобности кандидата Слободана Новокмета, мастера, и предложене теме докторске дисертације: *Семантичка анализа лексема које означавају животиње у савременом српском језику*, а да се за ментора именује др Рајна Драгићевић, редовни професор Филолошког факултета Универзитета у Београду.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ:

_____

Др Рајна Драгићевић, редовни професор

_____

Др Вељко Брборић, ванредни професор

_____

Др Стана Ристић, научни саветник